

चौकुने गाउँपालिका
स्थानीय राजपत्र

चौकुने गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ७

संख्या : १०

चौकुने, सुर्खेत

२०८० साल ज्येष्ठ १ गते

भाग - २

चौकुने गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

गुटु, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिकामा संचालित सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि,
२०८०

प्रस्तावना :

चौकुने गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक विद्यालयमा संचालित सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको आवासीय विद्यालयप्रतिको आकर्षण बढ्दै गएकोले सार्वजनिक विद्यालयमा आधारभूत पूर्वाधार विकास, दक्ष विषयगत शिक्षकको प्रबन्ध, सिकाइ वातावरणको सुनिश्चितता गर्दै त्यस्ता विद्यालयको सवलीकरण र सुदृढीकरण गर्न दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालयहरू एक आपसमा समायोजन एवम् एकीकरण गरी विद्यालय शिक्षामा बालबालिकाको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्दै शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ को उपदफा २ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८० जारी गरेको छ ।

परिच्छेद- १

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस कार्यविधिको नाम “सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८०” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) “केन्द्र” भन्नाले शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) “मन्त्रालय” भन्नाले शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय सम्भन्नु पर्छ ।

(ग) “कार्यक्रम” भन्नाले सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने कार्यक्रम सम्भन्नु पर्छ ।

(घ) “समिति” भन्नाले दफा ३(१) बमोजिमको विद्यालय समायोजन समिति सम्भन्नु पर्छ ।

(ङ) “विद्यालय” भन्नाले चौकुने गाउँपालिकामा प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त सामुदायिक वा सार्वजनिक विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।

(च) “स्थानीय तह” भन्नाले चौकुने गाउँपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।

(छ) “विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण” भन्नाले भौगोलिक दूरीका कारण शिक्षामा बालबालिकाको पहुँच कम हुन नदिई प्रत्येक व्यक्तिले प्रचलित कानून बमोजिम अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा पाउने हकको संरक्षणलाई सुनिश्चितता गरी दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालय वा विद्यालयका तह वा कक्षा आपसमा गाभेर सामुदायिक

विद्यालयमा समायोजन एवम एकीकरण वा स्थापना गर्ने कार्य सम्भन्त पछि ।

परिच्छेद - २

कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मार्गनिर्देशन सम्बन्धी व्यवस्था

३. विद्यालय समायोजन समिति :

- (१) कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मार्गनिर्देशन, सहजीकरण एवम समन्वय गर्न एक विद्यालय समायोजन समिति रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :
 - (क) गाउँपालिका अध्यक्ष - संयोजक
 - (ख) गाउँपालिका उपाध्यक्ष - सह संयोजक
 - (ग) सामाजिक विकास समिति संयोजक - सदस्य
 - (घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य
 - (ङ) योजना शाखा प्रमुख - सदस्य
 - (च) शिक्षक महासंघ अध्यक्ष - सदस्य
 - (छ) सम्बन्धित वडा अध्यक्ष - सदस्य
 - (ज) शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव
- (३) समितिको बैठकमा आवश्यकतानुसार सम्बन्धित वडा अध्यक्ष, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका कर्मचारी, समायोजन हुने विद्यालयका वि.व्य.स. अध्यक्ष र प्रधानाध्यापक, सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा कर्मचारी, र समायोजन हुने विद्यालयका अभिभावकहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (४) समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।
- (५) समितिको बैठक संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।
- (६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था समिति आफैँले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ र बैठकमा समावेश पदाधिकारीहरूले प्रचलित कानूनले तोकेअनुसारको बैठक भत्ता लिन सक्ने छन ।

४. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- (क) विद्यालय समायोजन तथा एकीकरण कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मार्गनिर्देशन गर्ने,
- (ख) कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक, सरोकारवाला र प्रधानाध्यापक

र सरोकारवालासंग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(ग) कार्यक्रम कार्यान्वयनलाई प्रतिफलमुखी बनाउन वडा शिक्षा समिति र विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन ।

(घ) कार्यक्रमको नतिजामूलक अनुगमन तथा प्रगति समीक्षा गर्ने ।

परिच्छेद -३

विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरणका आधारहरू

५ विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरणका आधारहरू :

विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरणका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्:

(१) विद्यालय आवतजावत गर्न लाग्ने समय : विद्यालयहरूबीचको दूरी ५ किलोमिटर भन्दा कम भई आधा घण्टा भन्दा कम पैदल यात्राको समय लाग्ने वा सडक यातायातको पहुँच भई स्कुल बस प्रयोग गरी विद्यालय आउन जान एकतर्फी आधा घण्टा भन्दा कम समय लाग्ने विद्यालयहरू,

(२) विद्यार्थी सङ्ख्या :

(क) भौगोलिक क्षेत्र अनुसार तहगत रूपमा देहाय अनुसारको विद्यार्थी सङ्ख्या नभएका नजिकैको विद्यालयहरू,

भौगोलिक क्षेत्र	विद्यालयको तह				
	कक्षा १- ३	कक्षा १-५	कक्षा ६- ८	कक्षा ९- १०	कक्षा ११- १२
चौकुने गा पा	४५	७५	४५	३०	३०

ख) शिक्षक दरदन्दी अनुसारको कक्षा १ - ५ को कक्षा सञ्चालन गर्ने र कक्षा ६ - १२ को विषयगत शिक्षकका आधारमा कक्षा सञ्चालन गर्ने ।

(३) जनसङ्ख्या : राष्ट्रिय जनगणना २०७८ स्थानीय तहको तथ्याङ्क घरधुरी सर्वेक्षण २०७७ का आधारमा विद्यालय रहेको समुदायको घरधुरी सङ्ख्या कम भएका र जनसङ्ख्या वृद्धिदर न्यून भएका समुदायमा अवस्थित विद्यालयहरू,

(४) विद्यालयको स्तर वृद्धि : विद्यालयको स्तर वृद्धिका लागि आवश्यक विद्यार्थी सङ्ख्या, भौतिक अवस्था र समुदायबाट पर्याप्त सहयोग प्राप्त हुन नसकी विद्यार्थी, शिक्षक तथा विद्यालयहरू बीच प्रतिस्पर्धात्मकता सिर्जना हुन नसकेका विद्यालयहरू,

(५) माध्यमिक तह ठूला विद्यालय सञ्चालन गर्ने : समुदायमा नजिक नजिकको दूरीमा सञ्चालनमा रहेका र समुदायको पहल र चाहना अनुसार माध्यमिक तहको ठूला विद्यालय सञ्चालन गर्न सहमत भएका दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालयहरू आपसमा समायोजन गरी पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार, जनशक्ति र आवश्यक सिकाइ वातावरण सहितको ठूला सार्वजनिक माध्यमिक विद्यालय सञ्चालन गर्ने ।

(६) आवासीय विद्यालय संचालन : समायोजन भएका एक तहबाट अर्को तहको विद्यालयमा भर्ना भई उपल्लो कक्षाहरूमा पढाइलाई निरन्तरता दिन भौगोलिक विकटता भएका स्थानका बालबालिका उनीहरूको उमेर विद्यालय

आवतजावतमा लाग्ने समय, विद्यालयहरुबीचको दूरी सुरक्षा जस्ता पक्षबाट असम्भव भएका स्थानहरुका बालबालिकालाई लक्षित गरी उनीहरु सबैलाई पायक पर्ने स्थानमा आवासीय सार्वजनिक विद्यालय सञ्चालन गर्ने,

(७) नमूना विद्यालय विकास : दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालयहरु एक आपसमा समायोजन गरी सार्वजनिक विद्यालयलाई समुदायको आकर्षणको केन्द्र बनाउन गाउँपालिकाले उत्कृष्ट विद्यालयका रूपमा नमूना विद्यालय बनाउन,

(८) विद्यालय नक्शाङ्कन: प्रचलित कानून अनुसार अनुमति वा स्वीकृती प्राप्त गरेका सामुदायिक, सार्वजनिक वा संस्थागत विद्यालयहरुको उचित व्यवस्थापनका लागि जिपिएस पद्धतिमा आधारित नक्शाङ्कन तयार गरी दीर्घकालीन रूपमा विद्यालयहरुको पुन व्यवस्थापन गर्ने,

६. विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण भएको विद्यालयका आधारभूत पूर्वाधार सम्बन्धी व्यवस्था:

दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालयहरु समायोजन भई स्थापना हुन जाने विद्यालयले शैक्षिक, भौतिक, आवश्यक शिक्षक संख्या तथा अन्य व्यवस्थापकीय पक्षहरुको आधारभूत पूर्वाधार विकास गर्ने प्रतिवद्धता सहितको योजना तथा बजेट व्यवस्थापनको सुनिश्चितताका लागि देहायका पूर्वाधारहरु पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(१) सामान्यतया ९ फीट उचाइका र घाम तथा पानीबाट बचाव हुने, हावा र प्रकाशको उचित व्यवस्था भएको, कक्षागत र विद्यार्थी संख्याको आधारमा सेक्सन खोल्नु पर्ने भए सोको लागि समेत पर्याप्त संख्यामा पक्की वा उपयुक्त वातावरणमा पठनपाठनमा अवरोध नहुने खालको कक्षाकोठाको उपलब्धता हुनुपर्ने,

(२) कक्षागत क्षेत्रफल न्यूनतममा पनि पूर्व प्राथमिक र प्राथमिक विद्यालयको हकमा प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर तथा निम्न माध्यमिक र माध्यमिक विद्यालयको हकमा १.०० वर्ग मीटर हुनुपर्ने,

(३) विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा सरल तथा सहजरूपमा विद्यार्थी वस्न मिल्ने फर्निचरको पर्याप्त व्यवस्था हुनुपर्ने,

(४) शुद्ध पिउने पानी तथा सरसफाइका लागि पर्याप्त पानीको प्रबन्ध भएको हुनुपर्ने,

(५) छात्र छात्राको लागि सहज रूपमा प्रयोग गर्न सकिने खालका अलग अलग शौचालयको व्यवस्था हुनुपर्ने,

(६) शिक्षण क्रियाकलापको लागि आवश्यकीय शैक्षिक सामग्रीहरु जस्तै कालोपाटी, नक्सा, ग्लोब, गणितीय सामग्री, आदिको प्रबन्ध भएको हुनुपर्ने,

(७) सम्पूर्ण विद्यार्थीहरु एकैसाथ उभिन सक्ने कम्पाउण्ड हुनुपर्ने,

(८) अतिरिक्त क्रियाकलाप सहकार्यकलाप तथा खेलकूदका लागि भलिबल खेल मिल्ने सम्मको खेलमैदान सहितको खेल सामग्रीको व्यवस्था हुनुपर्ने,

(९) विज्ञान शिक्षणका लागि अत्यावश्यक विज्ञान प्रयोगशाला र उपयुक्त विज्ञान सामग्रीको व्यवस्था भएको हुनुपर्ने,

(१०) सामुदायिक विद्यालयमा प्रत्येक कक्षामा देहाय बमोजिम र संस्थागत विद्यालयमा सामान्यतया प्रतिकक्षा न्यूनतम बाइस, अधिकतम चवालीस र औषत तेत्तीस विद्यार्थी संख्या हुनुपर्ने,

(११) शिक्षा ऐन २०२८, शिक्षा नियमावली २०७९ वा चौकुने गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४ संशोधनसहित, चौकुने गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा नियमावली २०७४, तोके अनुसार विषयगत र तहगत शिक्षकको व्यवस्था हुनुपर्ने,

(१२) प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्था भएको हुनुपर्ने,

(१३) नमूना विद्यालयका रूपमा रहने गरी विद्यालयहरुको समायोजन भएको अवस्थामा कम्तीमा पनि

विद्यालयमा अपाङ्ग मैत्री कक्षाकोठा तथा शौचालयहरुको उचित प्रवन्ध भएको हुनुपर्ने,
(१४) आवासीय विद्यालयको रुपमा विद्यालय समायोजन गरिएको अवस्थामा विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा पर्याप्त मात्रामा आवासीय सुविधा प्रदान गर्न सकिने गरी अलग्गै आवासीय भवन भान्साकोठा आदिको उचित प्रवन्ध भएको हुनुपर्ने ।

परिच्छेद ४

कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका शाखागत भूमिका

७. निकायगत भूमिका :

कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सम्बद्ध निकायको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) स्थानीय तह :

कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

(१) विद्यालय समायोजन गर्ने आधारहरु समेतलाई अध्ययन गरी गाउँपालिकाभित्र

समायोजन हुन सक्ने विद्यालयहरुको पहिचान गर्ने,

(२) विद्यालयको वास्तविक तथ्याङ्क तथा वस्तुस्थितिका आधारमा विद्यालय समायोजन सम्बन्धी

कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने,

(३) सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७७ तथा चौकुने गाउँपालिकामा संचालित सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७९ अनुसारका निर्धारित प्रक्रिया अवलम्बन गरी विद्यालय समायोजन गर्ने,

(४) समायोजन भएका विद्यालयहरुको भौतिक, शैक्षिक तथा अन्य व्यवस्थापकीय सुधारका लागि तोकिए अनुसारको अनुदान प्रदान गरी सुधारका कार्यक्रमहरु सम्पन्न गर्ने र नियमित रुपमा समायोजन पश्चातका गतिविधिहरुको अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने,

(५) समायोजन हुने विद्यालयहरुको वास्तविक तथ्याङ्ककामा आधारित भई प्रत्येक वर्ष मन्त्रालय तथा प्रदेश सरकारको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमसँग तादात्म्यता हुने गरी विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक सुधारका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अत्यावश्यक बजेट योजना तर्जुमा गर्ने ।

(६) विद्यालय समायोजन तथा एकीकरणका लागि आवश्यकतानुसार कार्यदल वा समिति गठन, बैठक सञ्चालन र बजेट व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(७) छनौट भई समायोजन भएका विद्यालयलाई सम्बन्धित आन्तरिक स्रोतबाट व्यवस्थापन हुन सक्ने भएमा नियमानुसार प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराउने,

- (८) संयोजन समितिबाट समायोजनका लागी पेश भएका विद्यालयहरु कार्यपलिकाबाट निर्णय गराई विद्यालयहरुको समायोजन गर्ने र सो को जानकारी सम्बन्धित निकायहरुलाई गराउने,
- (९) समायोजन भई जाने विद्यालयको निवेदन साथ प्राप्त कागजातका आधारमा औचित्य र कारणको पुष्ट्याईका आधारमा उक्त विद्यालयलाई समायोजनमा जान स्वीकृति/अनुमति प्रदान गर्ने,
- (१०) स्थानीय आवश्यकता, सम्बन्धित विद्यालय तथा समुदायको चाहना, सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गरेको विश्लेषण सहितको आधिकारिक निर्णय सहित विद्यालय समायोजन भई जाने र समायोजन हुने विद्यालयबाट अनुरोध भई आएमा त्यसको औचित्य, कारण र प्रभाव समेतको लेखाजोखा गरी विद्यालय समायोजनका लागि अनुमति दिने,
- (११) समायोजन पछि बन्ने विद्यालयलाई प्राप्त हुने संघीय र स्थानीय बजेटको लेखाजोखा गरी समायोजन पश्चातका भौतिक, शैक्षिक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन लगायत सुधारका कार्यहरु सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- (१२) समायोजन भई जाने विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकलाई प्रचलित शिक्षा ऐन २०२८ संशोधनसहित, नियमावली २०५९ संशोधनसहित, चौकुने गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४, संशोधनसहित र चौकुने गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा नियमावली २०७४, को अधिनमा रही समायोजन हुने विद्यालय वा अन्यत्र सरुवा गर्ने तथा समायोजन हुने विद्यालयमा आवश्यक भएमा स्थानीय तहको मौजुदा स्वीकृत शिक्षक दरबन्दी र शिक्षण अनुदान कोटा (राहत) बाट थप शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- (१४) समायोजन भएको विद्यालयको भौतिक पक्षको व्यवस्थापन के कसरी गर्न सकिन्छ भनी विकल्पहरु पहिचान गरी उपयुक्त विकल्प कार्यान्वयनमा ल्याउने,
- (१५) संघीय सरकारबाट प्राप्त समायोजन अनुदान कोषबाट प्राप्त रकम विद्यालयलाई आवश्यकता र औचित्यका आधारमा भौतिक पूर्वाधार निर्माणका लागि पालिकाको प्राविधिक लागत मूल्याङ्कनका आधारमा समायोजन भएको वा अन्य विद्यालय गाभिएको विद्यालयलाई भौतिक सहायता अनुदान प्रदान गर्ने,
- (१६) अन्य विद्यालयमा समायोजित भएको विद्यालयको भौतिक सम्पत्ति समायोजनपछि बन्ने विद्यालयले आवश्यकतानुसार प्रारम्भिक बालविकास सहितका प्रारम्भिक कक्षा सञ्चालन, कोचिङ कक्षा सञ्चालन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलमैदान, छात्रवास, विद्यालयको प्रशासनिक कार्य सञ्चालन, जस्ता कार्यमा उपयोग गर्ने गरी भोगचलन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने । सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, सामुदायिक पुस्तकालय, सञ्चालनमा उपयोग गर्न सकिनेछ । तर व्यापार व्यवसाय गरी आय आर्जन गर्ने

प्रयोजनका लागि यस्ता भौतिक संरचनाहरू प्रयोग पाइने छैन । यसरी प्रयोगमा ल्याउनु पूर्व गाउँपालिकाको अनुमति लिनु अनिवार्य हुनेछ ।

(२) शिक्षा समिति : कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शिक्षा समितिको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) विद्यालय समायोजनका लागी गाउँपालिका तथा संयोजन समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (२) समायोजन हुने विद्यालयहरूका विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, अभिभावकका विचमा समन्वय गर्ने ।
- (३) संयोजन समितिले पेश गरेको समायोजन हुने विद्यालयहरूको विवरणको आवश्यक अध्ययन गरि समायोजनको अनुमतिका लागी कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।
- (४) विद्यालय समायोजनका लागी वडा शिक्षा समितिसंग आवश्यक समन्वय गर्ने ।

(२) वडा : कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि वडाको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) समायोजन हुने विद्यालयहरूको समायोजन हुन तयार भएको निवेदन, विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय संकलन गरी वडाको निर्णयसहित संयोजन समितिमा पेश गर्ने ।
- (२) समायोजन हुने विद्यालयका अभिभावक र सरोकारवालासंग आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- (३) समायोजन भएका विद्यालयहरूमा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्नका लागी आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (४) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि मापदण्ड नपुगेका विद्यालय समायोजन गर्नका लागी गाउँ शिक्षा समितिलाई विद्यालय समायोजन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(३) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा : कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) विद्यालय समायोजन कार्यमा संयोजन समितिलाई आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्ने,
- (२) समायोजन भएका विद्यालयहरूका शिक्षकहरूको व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने,
- (३) समायोजन भएका विद्यालयहरूको अभिलेख अद्यावधिक गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने,
- (४) समायोजन भएका विद्यालयहरूको चल अचल सम्पत्तिको व्यवस्थापन हस्तान्तरण कार्यमा सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

(४) अर्को विद्यालयमा समायोजित भई जाने विद्यालयको भूमिका : कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अर्को विद्यालयमा समायोजित भई जाने विद्यालयको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) समायोजित भई जाने विद्यालयले शिक्षक, अभिभावक, समाजसेवी तथा शिक्षाप्रेमी, जनप्रतिनिधि तथा विद्यालयका बालबालिका सहितको सामुहिक भेला गरी विद्यालय समायोजनमा जाने विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने । यस क्रममा समायोजनमा जानु पर्ने कारण, समायोजनका

- सकारात्मक पक्ष समायोजन पश्चात विद्यालयको अवस्था, समायोजनपछि विद्यालयको भौतिक संरचानको प्रयोग, विषय समेतमा छलफल गरी समायोजनमा जाने छलफल गरी निर्णय लिने,
- (२) सामुहिक भेलाले गरेको निर्णय समेतका आधारमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गाभिन जाने विद्यालय र कारण समेत खोली समायोजनमा जाने आधिकारिक निर्णय वडा कार्यालयमा पेश गर्ने,
- (३) आफू गाभिन जाने विद्यालयको नाम, ठेगाना तथा विद्यालय गाभनका लागि भएको दुवै विद्यालयको आधिकारिक निर्णय सहितको जानकारी वडा कार्यालयमा पेस गरी समायोजनका लागि अनुमति माग गर्ने,
- (४) गाउँपालिकाको अनुमति सहित समायोजन भई जाने विद्यालयले समायोजित हुने विद्यालयमा औपचारिक रुपमा निवेदन दिने,
- (५) विद्यालयको सम्पूर्ण अभिलेख नगद तथा जिन्सी खाता र अन्य कागजातहरु समायोजन भएको विद्यालयलाई हस्तान्तरण गर्ने ।

(छ) समायोजन एवम् एकीकरण भएपछि बन्ने विद्यालयको भूमिका : कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि

समायोजन एवम् एकीकरण भएपछि बन्ने विद्यालयको भूमिका देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (१) विद्यालय समायोजन वा गाभिएपछि उक्त विद्यालयमा रहेका फर्निचर, पाठ्यसामग्री लगायतका अन्य शैक्षिक सामग्रीहरुको अभिलेख गाभिएको विद्यालयको नाममा जिन्सी खातामा दाखिला गर्नुपर्ने,
- (२) विद्यालय समायोजन वा गाभिएपछि गाभिएको विद्यालयमा रहेका शैक्षिक प्रयोजनमा काम नलाग्ने पुराना फर्निचर लगायतका शैक्षिक सामग्रीको विवरण तयार गरी त्यस्ता भौतिक सामग्रीहरुको सालाखाला न्यूनतम मूल्य कायम गरी गाउँपालिकालाई जानकारी गराउनु पर्ने,
- (३) विद्यालय समायोजन वा गाभिएपछि गाभिएको विद्यालयको आय आर्जनमा प्रयोग भएका जग्गा जमिनमा कृषि, पशुपालन, ब्यावसायिक खेतीपाती आदि गरिएको रहेछ भने त्यसको निरन्तरताको लागि गाभिएको विद्यालयले योजना सहित गाउँपालिका समक्ष पेस गर्नु पर्ने,
- (४) अर्को विद्यालयमा गाभिएको विद्यालयको भौतिक सम्पत्ति गाभिएर बनेको विद्यालयले आवश्यकतानुसार प्रारम्भिक बालविकासका कक्षा सञ्चालन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलमैदान, छात्रावास, विद्यालयको प्रशासनिक कार्य सञ्चालन गर्ने, यदि गाभिने विद्यालयमा बालविकास तथा अन्य कक्षा संचालनमा चल तथा अचल सम्पत्ती प्रयोग गर्न सक्ने छ ।
- (५) समायोजन हुने विद्यालयले शिक्षक, अभिभावक, समाजसेवी एवम् शिक्षाप्रेमी, जनप्रतिनिधि तथा विद्यालयका बालबालिका सहितको सामुहिक भेला गरी आफ्नो विद्यालयमा समायोजन हुन आउने विद्यालयको विवरण सहित समायोजन पश्चात् विद्यालयले खेल्नु पर्ने भूमिका, भौतिक पक्षको

- अवस्था विश्लेषण र थप व्यवस्थापन लगायतका विषयमा छलफल गरी निर्णयमा पुग्ने,
- (६) सामुहिक भेलाले गरेको निर्णयका आधारमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले विद्यालयमा समायोजित भइ आउने विद्यालयहरूको विवरण समायोजन पश्चात् गर्नु पर्ने न्यूनतम सुधारका कार्यक्रम र त्यसको अनुमानित बजेट शिक्षकको व्यवस्थापन र त्यसका लागि अत्यावश्यक अतिरिक्त शिक्षक आवासीय वा नमुना विद्यालयका रूपमा विकसित गर्ने उद्देश्यका साथ समायोजन हुन लागेको भए सो को लागि सम्पन्न गर्नु पर्ने अत्यावश्यक कार्यक्रम र अनुमानित बजेट सहितको योजनाका साथ विद्यालयमा समायोजन हुने सम्बन्धी आधिकारिक निर्णय गर्ने,
- (७) विद्यालय समायोजनका लागि भएको निर्णय सहितको जानकारी सम्बन्धित वडामा पेश गरी अनुमतिका लागि अनुरोध गर्ने,
- (८) गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुमतिका आधारमा विद्यालय समायोजनको प्रक्रिया शुरु गर्ने,
- (९) समायोजन भई आएका विद्यालयहरूका शिक्षक तथा विद्यार्थीको अभिलेख सहितको विद्यालयको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने र को जानकारी सम्बन्धित गाउँपालिका शिक्षा शाखामा पेश गर्ने,
- (१०) गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय अनुसार गाभिन आउने विद्यालयबाट हस्तान्तरण भई आउने चल अचल सम्पत्तिको जिम्मा लिई एकीकृत अभिलेख तयार गर्ने,
- (११) गाभिने विद्यालयबाट हस्तान्तरण भएको सम्पूर्ण अभिलेख नगद तथा जिन्सी खाता र अन्य कागजातहरू जिम्मा लिई एकीकृत अभिलेख तयार गर्ने,
- (१२) गाउँपालिकाको निर्णयको आधारमा विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने,
- (१३) विद्यालय समायोजन वा गाभिएपछि उक्त विद्यालयमा भवन, शौचालय, फर्निचर आवासीय भवन आदि निर्माण गर्न अत्यावश्यक भएमा उक्त कार्यको लागत अनुमान सहित सम्बन्धित गाउँपालिकामा निवेदन दिने ।

परिच्छेद -५

विद्यालय समायोजन पश्चात्को व्यवस्थापन

८. शिक्षक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य :

- (१) विद्यालय समायोजन पछि आवश्यकता भन्दा बढी भएका शिक्षकलाई गाउँपालिकाले समायोजन भएको विद्यालयमा सरुवा गर्नेछ । यसरी सरुवा गर्दा गाभिएको विद्यालयमा विषयगत तथा तहगत शिक्षक विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा नपुग भएमा शिक्षक दरवन्दी संख्या बढी भएका विद्यालयबाट गाउँपालिकाले आवश्यक सरुवा व्यवस्थापन गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम शिक्षक व्यवस्थापन हुन नसक्ने अवस्था रहेमा दुई वा दुई भन्दा बढी

विद्यालयहरु समायोजन भएको विद्यालयको मागका आधारमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान र गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान समेतबाट शिक्षण व्यवस्थापन गर्नेछ ।

(३) समायोजन पश्चात् बन्ने विद्यालयमा समायोजित भएका विद्यालयबाट सरुवा भई आउने शिक्षक र उक्त विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरुको कूल संख्या शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको तुलनामा न्यून हुन आएमा गाउँपालिकाले शिक्षक विद्यार्थी अनुपात बढी भएको विद्यालयबाट शिक्षक विद्यार्थी अनुपात तथा विषयगत शिक्षकको उपलब्धताको आधारमा सरुवा गरी घटीबढी हुन आउने शिक्षकको

व्यवस्थापन गरिनेछ ।

(४) गाभिन जाने विद्यालयमा कार्यरत प्रारम्भिक बाल विकास तर्फका सहजकर्ता प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम सञ्चालन हुँदासम्म सोही केन्द्रमा कार्यरत रहनेछन् । तर उक्त विद्यालयमा बालविकास केन्द्र सञ्चालन नभएको अवस्थामा सहयोगी कार्यकर्तालाई गाभिएर जाने विद्यालयमा सरुवा गरिनेछ । गाभिएको विद्यालयमा प्रारम्भिक बालविकासतर्फका सहयोगी कार्यकर्ता आवश्यक नभएमा स्वतः हटाइनेछ ।

९. समायोजन भएपछि बन्ने विद्यालयको व्यवस्थापन :

- (१) दुई वा सोभन्दा बढी विद्यालयहरु समायोजन भई एउटै विद्यालयमा गाभिन गएको अवस्थामा समायोजन भएपछि बन्ने विद्यालयको साविक विद्यालय व्यवस्थापन समितिले नै निरन्तर रुपमा कार्य गर्नेछ । विद्यालय व्यवस्थापन समिति पनि समायोजन गरिने छ ।
- (२) दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालयहरु समायोजन भई एउटै विद्यालयमा कायम हुन गएको अवस्थामा समायोजन पछि बन्ने विद्यालयको प्रधानाध्यापकले नै शैक्षिक योग्यता र जेष्ठताका आधारमा प्रधानाध्यापकको जिम्मेवारी निरन्तर रुपमा हन गर्नेछ । तर विद्यालयको तह वा स्तर वृद्धि हुने गरी विद्यालय समायोजन भएको अवस्थामा विद्यमान प्रधानाध्यापक शिक्षा ऐन २०२८, संशोधनसहित नियमावली २०५९, संशोधनसहित र चौकुने गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७४, संशोधनसहित र नियमावली २०७४, प्रधानाध्यापक छनौट तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यविधि २०७९, अनुसारको योग्यता र अनुभव नहुने अवस्था सिर्जना भएमा प्रचलित कानून बमोजिम नयाँ प्रधानाध्यापक छनोट गरी कार्य जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ ।

१०. समायोजन भई बन्ने विद्यालयको नामाकरण सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) विद्यालय समायोजन भएकैकारण समायोजन पछि बन्ने विद्यालयको साविक नाममा परिवर्तन हुने छैन ।
- (२) समायोजन भई बन्न जाने विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न चाहेमा प्रचलित कानुनी व्यवस्था अनुसार विद्यालयको नाम परिवर्तन गरिनेछ ।

परिच्छेद - ६

प्रोत्साहन अनुदान वितरण व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था११. समायोजन एवम् एकीकरण भएका विद्यालयलाई अनुदान दिने आधारहरु :

सम्बत् २०७७ साल चैत्र मसान्तसम्म कम्तीमा एक शैक्षिक सत्र पूरा गरेका र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को कार्यान्वयन पश्चात् गाउँपालिकाले विधिसम्मत ढंगले अनुमति वा स्वीकृती प्राप्त विद्यालयहरु यो कार्यविधी कार्यान्वयन पछि समायोजन भएका विद्यालयहरुलाई संघीय सरकारको अनुदान एक पटकका लागि मात्र र गाउँपालिकाबाट तीन शैक्षिक सत्रका लागी देहाय बमोजिम प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गरिनेछ :

(क) सार्वजनिक र सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण भएमा सार्वजनिक र सार्वजनिक विद्यालय समायोजन एवम् एकीकरण भएमा देहाय बमोजिम प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गरिनेछ:

क.स.	समायोजन एवम् एकीकरण भएको विद्यालयको स्वरूप	ग पा प्रोत्साहन अनुदान (लाख)
१	कक्षा ५ सम्म संचालित कुनै विद्यालय कक्षा ५ सम्म संचालित अर्को विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु ४ लाख
२	कक्षा ३ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा ८ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु ६ लाख
३	कक्षा ३ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा १० वा १२ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु ८ लाख
४	कक्षा ५ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा ८ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु ९ लाख
५	कक्षा ५ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा १० वा १२ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु १० लाख
६	कक्षा ८ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा ८ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु ११ लाख
७	कक्षा ८ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा १० वा १२ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु १२ लाख

८	कक्षा १० वा १२ सम्म संचालित विद्यालय कक्षा १० वा १२ सम्म संचालित विद्यालयमा समायोजन भएमा	रु १५ लाख
---	--	-----------

(ख) कक्षा घटाएर सार्वजनिक र सार्वजनिक विद्यालय समायोजन वा एकीकरण भएमा :

- (१) आधारभूत तहको हकमा समायोजन भई बन्ने विद्यालयले समायोजन भएको प्रति कक्षा रु.एक लाखका दरले प्रोत्साहन अनुदान पाउनेछ ।
- (२) माध्यमिक तहको हकमा समायोजन भई बन्ने विद्यालयले समायोजन भएको प्रति कक्षा रु.दुई लाखका दरले र समायोजित भई जाने विद्यालयले समायोजनमा गएको प्रतिकक्षा रु.एक लाखका दरले प्रोत्साहन अनुदान पाउनेछ ।

१२. अनुदान खर्च गर्ने क्षेत्रहरु :

(१) विद्यालयले दफा ११ बमोजिम प्राप्त गरेको अनुदान रकम देहाय बमोजिमको शीर्षकमा खर्च गर्न सक्नेछ :

- (क) भौतिक सुविधा विस्तार
- (ख) पुस्तकालय व्यवस्थापन
- (ग) विज्ञान प्रयोगशाला व्यवस्थापन
- (घ) सूचना प्रविधि प्रयोगशाला
- (ङ) शिक्षण सिकाइ योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन
- (च) शिक्षक व्यवस्थापन
- (छ) खेलकूद सामग्री तथा खेलमैदानको विकास र विस्तार
- (ज) साभेदारीमा विद्यालय बस खरिद
- (२) उपदफा (१) को खण्ड (ज) को हकमा विद्यालय बसको संचालन गर्न गाउँपालिकासंग साभेदारी गर्न सक्ने ।

१३. प्रोत्साहन रकम व्यवस्थापन :

प्रोत्साहन अनुदान प्राप्त गर्ने सार्वजनिक विद्यालयले देहाय बमोजिम विद्यालयको भौतिक र शैक्षिक व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

- (१) दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालय आपसमा समायोजन भई विद्यार्थीहरुलाई पायक पर्ने स्थानमा विद्यालय सञ्चालन हुनपर्ने,
- (२) यसरी गाभिएका विद्यालयमा गाउँपालिकाबाट विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गरेको हुनुपर्ने,
- (३) विद्यालय सञ्चालनको लागि आवश्यक जग्गा विद्यालयको आफ्नै नाममा भएको वा भोगाधिकार प्राप्त भएको हुनुपर्ने,

- (४) यसरी गाभिएर सञ्चालन हुने विद्यालयमा तोकिएको न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार (भवन, खेलमैदान, कक्षाकोठा, प्रयोगशाला, पुस्तकालय, शौचालय, खानेपानी, आदि) व्यवस्था भएको र भविष्यमा आवश्यक संरचना विस्तार गर्ने पर्याप्त ठाउँ भएको हुनुपर्ने,
- (५) यातायात सुविधाको पहुँच भएको विद्यालयको हकमा बालबालिकालाई ल्याउन लान सवारी साधन उपलब्ध हुनुपर्ने वा यातायात सुविधाको लागि हालसम्म सवारी साधन खरिद नगरेका विद्यालयहरूका लागि साभेदारीमा सवारी साधन खरिदका लागि स्थानीय तहले कम्तिमा ५० प्रतिशत रकम योगदान गर्नुपर्नेछ,
- (६) विद्यालयहरू समायोजन गर्दा आधारभूत तह कक्षा १-५ का बालबालिकाले सरदर आधा घण्टा, आधारभूत तह कक्षा ६-८ का बालबालिकाले सरदर पौने घण्टा, माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ का बालबालिकाले सरदर एक घण्टा भन्दा बढी समय पैदल हिंड्न नपर्ने अवस्था सुनिश्चित भएको हुनुपर्नेछ,
- (७) विद्यालय र कक्षामा तोकिए अनुसार विद्यार्थी संख्या नपुग्ने, छरिएर रहेका साना बस्तीहरू, नदी खोला र जंगल लगायतका कारणले उपदफा (६) मा उल्लिखित समय भन्दा बढी समय लाग्ने अवस्था भएका स्थानका बालबालिकाको हकमा आवासीय सुविधा सहितको समायोजित विद्यालय सञ्चालन भएको हुनुपर्नेछ।

१४. प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गर्ने प्रक्रिया:

समायोजन एवम् एकीकरण भएका विद्यालयलाई अनुदान प्रदान गर्ने प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) केन्द्रले निर्धारित मापदण्ड बमोजिम समायोजन एवम् एकीकरण भएका विद्यालयहरूको विवरण सहित अनुदान माग गर्न स्थानीय तहलाई आव्हान गर्न सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्ने छ।
- (ख) सूचना बमोजिम गाउँपालिकाले आफ्नो मातहत रहेका विद्यालयहरू समायोजन एवम् एकीकरण भएको प्रमाणसहित अनुदान माग गर्ने,
- (ग) समायोजन भएका विद्यालयहरूलाई गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने अनुदान एकमुष्ट रुपमा समायोजन भएको विद्यालय र समायोजित भएको विद्यालयको खातामा एकमुष्ट निकास दिने छ।
- (घ) गाउँपालिकाले उक्त प्रोत्साहन रकम निकास दिनु पूर्व समायोजन भएको विद्यालय र समायोजित विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिले उक्त रकम खर्च गर्ने कार्ययोजना कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्ने छ।
- (ङ) गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने प्रोत्साहन रकम कार्यपालिकाको निर्णयका आधारमा निकास दिनु पर्ने छ।

परिच्छेद -७

विविध

१५. अनुगमन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) गाउँपालिकामा अनुगमन टोली बनाई समायोजन भएका विद्यालयहरूको अनुगमन गरी मन्त्रालय र शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रलाई प्रतिवेदन पेश गर्ने र कार्यपालिकालाई आवश्यक

सुभाष उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

- (२) गाउँपालिकाले समायोजन भएको विद्यालयको प्रगति विवरण वार्षिक रुपमा केन्द्र र प्रदेश स्थित शिक्षा हेर्ने मन्त्रालय, कार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

१६. सामाजिक परीक्षण :

- (१) समायोजन भएको विद्यालयले प्राप्त गरेको अनुदान रकमको उपयोग र सो बाट प्राप्त प्रतिफल तथा समायोजन पछि देखिएको विद्यालयको समग्र व्यवस्थापनको अनिवार्य रुपमा सामाजिक परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको सामाजिक परीक्षणको प्रतिवेदन सम्बन्धित गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

१७. बाझिएमा अमान्य हुने :

यस कार्यविधिको कुनै व्यवस्था प्रचलित कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म कार्यविधिको व्यवस्था अमान्य हुनेछ ।

आज्ञाले

नन्दराम परियार

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत